بێ کەرکوك کوردستان هیچ نیە

ئامادە کردنی: بەختیار کەریمی

کارناسی رۆژنامەوانی

پێشەکی:

هەر نەتەوەیەك لە درێژەی خەباتی سیاسی و نیزامی بۆ بەدەسهێنانی سەروەری و سەربەخۆیی ئامادەی هەر چەشنە گیان بەخت کردن و تێکۆشانێ دەبێت تاکو بتوانێ ئەو لاپەڕانەی لە مێژویی کە دەکەوێتە بەر دەستی داهاتووەکان بە سەرفەرازی و سەربەرزیەوە بخوێنرێتەوە و جێگای گلە و گازەندەی بۆ خاس و خراپ نەهێشتبێتەوە، مافی بەرەی داهاتووە کە ژیانێکی سەربەرزانەی ببێ و نەکەوێتە بەر تانە و تەشەری ناحەزان. پێویست دەکات بەرەی ئێستا ئەرکی خۆی بوێرانە ئەنجام بدات و بەڵگە جێ شانازیەکان لە گۆڕەپانی هەر چەشنە مامەڵەیەکی سیاسیدا نەکاتە قوربانی بەرژەوەندی و کەم تەمەن.

جیا لە هەرچەشنە دروشمێ کە کەرکوك دڵی کوردستانە و بێکەرکوك، کوردیش بوونی نیە، گرنگ ئەم مەسەلەیە کە کەرکوك کلیلی خەزێنەی سەروەری و سەربەرزی لە خۆ حەشارداوە و تەواو هەواڵەکان بۆ بە چنگ‌خستنی ئەو کلیلەیە. بێگومان بەدسهێنانی، رێك ئەم دەستەواژانە دەگرێتەوە، سەربەخۆیی ئابووری، فەرهەنگی، سیاسی، دیبلۆماسی بە هێزی کورد لە ئاستی نەتەوەیی و نێونەتەوەییدا و بە ئاکام گەیشتنی خەبات و تێکۆشانەکان، بە فیڕو نەچوونی خوێنی شەهیدانمان، لە دەس دانی ئەو بەلگەیە، مۆری بە تاڵ بوونەوە بە سەر ئەو دەستەواژانە تۆمار دەکات و شکست، ژێردەستەیی، کۆیلایەتی، فەوتان، بەکۆنۆلیال بوون، دواکەوتنی ئابووری، وێران بوونی کەرامەتی نەتەوەیی لە ئاست نێونەتەوەیی و لاواز بوونی دیبلۆماسی و ترسمان بۆ بەدیاری دێنێ.

گرنگی بابەتەکە لەمەدایە کە لە گۆڕەپانی تەم و مژاوی و بەرژەوەند خوازانەی دەسەڵاتە بەرامبەرەکان یەك ئامانج وەکو ستراتژی بۆ بێدەسەڵات کردنی ئێمە لە ئارادایە و هێرەمی شومی ئەو سێ دەسەڵاتەی دەورووبەرمان بە نهێنی و ئاشکراوە هەوڵیان بۆ چەسپاندنی تاپۆیەکی دروستکراوی شومن و لەم بەینەدا گێرە شێوێنی نارێکترین سیاسەتی عەمەڵی ئەوان بووە.

لە مێژووی ژیانی سیاسی هەر نەتەوەیەك دەرفەت و حاڵەت و چرکەسات گەلێك دێتەپێش کە ئەبێ بە باشترین شێوە کەڵکی لێوەربگیرێت.

کەرکوك و مێژووی پڕ لە ئازاری رابردوو و ئێستای، چاوەروانی داهاتوویەکی بە دوور لە هەر چەشنە توندڕەویەکە، چاوەڕوانی گەڕانەوەی رۆڵەکانی خۆیەتی بە خێرایی، چونکو لە حاڵی حازردا نە سەدامێك بوونی هەیە و نە نوێنەرانی

شەیتان لە سەر خاکی کوردستان ئەو چرکە ساتە، ئەو دەرفەتەی کە ئێمە چاوەڕوانی بووین، هەر ئەم کاتەیە، ئەبێ لە دەستی نەدەین.

ئایا تاکو ئێستا ئەم پرسیارەتان بۆ پێش هاتووەکە ئەگەر کەرکوک لە دەس بدەین چی دەقەومێ؟ نووسەران و خاوەن بیرانی کوردستامی رۆژهەلاّت ولاّمی ئەم پرسیارەیان داوەتەوە.

مەسعوود بینەندە، نووسەری کوردستانی رۆژهەلاّت ئەڵێ: لە سەردەمی پڕتاو بوونی پرۆسەی جیهانی بووندا، ئابووری و جولاّنەوەی ئازادی سەرمایە هەموو سنوورەکانی بەزاندووە و تەنانەت دەسەلاّتی سیاسی کە پێشتر لە شێوازی ژیوپۆلۆتیکدا دەوری سەرەکی دەگێڕا، جێگای خۆی داوە بە هێزی ئابووری لە شێوازی ژیوئیکۆنۆمیدا. لە ئەمڕۆدا ژیوئیکۆنۆمی، دیاریکەر و دابینکەری هێز و دەسەلاّتی سیاسیە.

کە وایە کەرکوک وەکو دەوڵەمەندترین ناوچەی نەوتی لە چۆنیەتی دەسەلاّتی کوردی و هەروەها لە هاوسەنگی دەسەلاّت لە ناوچەکەدا رەوتێکی ئەوتۆ دەگێڕێ، هەر بەم بۆنەوەیە کە ئەڵێن کەرکوک قودسی کوردستانە، واتە فەلەستین بە بێ شاری قودس بۆ فەلەستی‌نیەکان مانای نیە و کوردستانیش بۆ کورد، بێ‌کەرکوک کوردستان نیە. دابڕانی کەرکوک لە کوردستان لە درێژەی پرۆژەی دامەزراندنی کوردستانێکی بچکۆلە و لاوازە کە نەتوانێ لە بەرانبەری دەسەلاّتەکانی ناوچەکەدا دەنگ هەڵبڕێ و بە تەواوەتی لە باری ئابووری و سیاسیەوە پشت بەست بەو دەسەلاّتانە بێ. لە باری رەمزیەوە کەرکوک سەمبولی تەعریب و کوشتن و قەلاّچۆ کردنی کوردە. دابڕانی ئەو شارە مەزنە لە سەرزەین و دەروونی مرۆڤی کورد کارگیەریەکی رووخێنەری ئەبێت. ئەمە راستی‌یەکی حاشا هەڵنەگرە وەکو «مام جەلال» وتویەتی: ئەگەر ئێمەش (کوردەکانی باشوور) لە کەرکوک دەس هەڵبگرین، کوردەکانی پارچەکانی‌تر دەستی لێ هەڵناگرن. پرۆژەی دابڕاندنی کەرکوک لە کوردستان کێشەی کورد (لە باشوور) بە چارەسەر نەکراوی دەهێڵێتەوە و دەبێتە هەوێنی شەڕێکی درێژخایەن لە رۆژهەلاّتی ناویندا. کەرکوک دابینکەری هاوسەنگی هێزەکان لە رۆژهەلاّتی ناوینی گەورەدایە و کەوایە تەواوی دەسەلاّتەکانی ناوچە لە سەر ئەوە رێکەوتوون کە کەرکوک لە کوردستان جیا بکەنەوە و حاشا لە کوردستانی بوونی کەرکوک بکەن. بەلاّم کەرکوک کانگایەکی ئاگرە و هەر لایەنێ بە چاوێکی داگیرکەرانەوە بۆی بڕوانێ خۆی تووشی ئاگر و سووتان دەکات.

موختار ئەحمەدی نووسەری دانیشتووی شاری مەریوان سەبارەت بە گرنگایەتی پاراستنی کەرکوک وەکو کلیلی خەزێنەری سەروەری و سەرفەرازی کورد ئەڵێ: «کەرکوک وەکو یەکێك لە شارە گەورەکانی کوردستانە، چ لە بواری سیاسی و چ لە بواری ئابووری و کۆمەلاّیەتی و رۆڵی سەرەکی دەنوێنێت لە ناساندنی کورد بە ولاّتانی جیهان و لەمانە گرنگ‌تر، کەرکوک کارتی پێناسەی خەڵکی کورد و جەماوەری کوردستانە واتا ئێمە وەکو کورد بە بێ کەرکوک

پێناسە ناکرێن و تووشی قەیرانی سیاسی دەبین و بەڕای من لە دەس دانی یەکسانە لەگەڵ لە دەست دانی تەواوی کوردستان و من وا ئەزانم پارتی دیموکرات بە باشی پێداگری نەکردووە لە دروشمی «کەرکوك دڵی کوردستانە» و یەکێتی نیشتمانیش قودسی کوردستانەکەی لە بیر چووەتەوە. هەر بۆیە خەڵکی ئەبێ گوشار بخەنە سەر ئەو دووپارتە کە هەڵوێستی بە هێز بگرن لە سەر کوردستانی بوونی کەرکوك».

کەرکوك دوایین وێستگەی دابەزینی بە شەرەفانەی دیبلۆماسی ئەم سەدەیە دەبێت و لە وێدایە کە دەتوانین بەرنامە سیاسی، کۆمەڵایەتی و ئابووریەکانمان سامان بدەین. هەر بۆیە بەدەسهێنانی دووبارەی ئەو مەڵبەندە مەزن و پیرۆزە نیازی بە پشتیوانی هەمە لایەنە هەیە و لەم بەینەدا میدیا کوردیەکان ئەبێ کەناڵی پەیوەندی بۆ ناساندنی ئازار و رەنجەکانی کەرکوك بۆ تەواو جیهان دروست بکەن، بەڕێوە بردنی کۆنفرانسی نێونەتەوەیی «تەعریب» بە پشتیوانی میدیاکان و بانگهێشتی کەسایەتیە ناودارەکانی جیهان بۆ تێڕامان و بەشداری کردن، بێگومان کارتێکردنی دەبێ بۆ دروست کردنی زەینیەتێکی رەوا بۆ خواست و بانگەشەکانی ئێمە لە سەر کەرکوك. بە هەر حاڵ چ پێمان خۆش بێت یان پارتە کوردیەکان پێیان خۆش نەبێت وەکو ترسێ لە دەس دانی کەرکوك لە سەر کورسی مامەڵەی سیاسی لە ئارادایە و ئەبێ تەواو هەوڵەکان بۆ پێچەوانە کردنەوەی ئەم حاڵەتە بێت.

سەباح نیکخا، شاعێر و نووسەری کوردستانی رۆژهەلات سەبارەت بە لەدەس نەدانی کەرکوك و ئەو رێگا چارانەی کە دەتوانێ لەم بارودۆخەدا کاریگەرێتی ببێ ئەڵێ: «بێگومان دنیای عەرەبی شۆڤێنی و ولاتە دراوسێکانی کوردستان هەر یەك بەجیا و لە بەر بەرژەوەندی خۆیان لە ناوچەکەدا، هەرگیز چاویان بەوە هەڵنایەت کە کەرکوك بلکێندرێ بە کوردستانەوە و بە درێژایی ئەم دوو ساڵە (لە پێش دەست پێکردنی شەڕی عێراقەوە تا ئەمڕۆ) هەر جار بە چەشنێك حازر بە گێرە شێوێنی لە مەسەلەی کەرکوكدا بوونە و تەنانەت تورکیا تا ئاستی هەڕەشەی دەستێوەردانی نیزامیش چوەتە پێش. بە لە بەر چاو گرتنی ئەم هەل و مەرجە و ئەمەی کە پەیوەندیەکان جیهانی ئەمڕۆ بە تایبەت لە بواری سیاسیدا لە سەر (بەرژەوەندی) بنیات نراوە زۆر ئاساییە ئەمریکا و هاوپەیمانان لە نێوان گۆللە باران کردنیان لە عێراقدا بە گوڵ باران کردنیان لە کوردستاندا جیاوازیەکی ئەوتۆ دانەنێن، بەلاّم کوردستانی بوونی کەرکوك بۆ هەموو بەڵگە مێژووییەوە و بۆ هەموو خوێنەی بۆی رژاوە شتێك نیە بە هەڕەشە و گوڕەشەی نەیارانی بۆ گەلی کورد بۆ چەن کەند و کۆسپ لەڕێدا بتوانین چاوپۆشی لێبکەین. بۆ کورد تەنیا یەك بنەما هەیە هیچ مامەڵەیەك لە سەر کەرکوك ناکرێت شارێك بە شوناسی کوردیەوە و دڵی کوردستانە. لە راپەڕینی(٩١)ە وە بە گشتی و لە کاتی دەسپێکردنی سەرەوە بە تایبەتی کورد کاریگەرترین هێزی سیاسی و نیزامی بووە لە عێراقدا و ئەیتوانی بە جدییەتێکی زۆرترە کارێك بکات کە ئەمڕۆ کەرکوك بە کێشە و قەیران ناو نەبرێت و لە دیکەی

بوارەکانیشدا وەکو بەشی کورد لە دەسەلاتدا- یاسای بنەڕەتی- مەسەلەی فیدرالی- پەیوەندییەکانی کوردستان و دەرەوە و .... زۆر شتیتر.

مەودای مانۆری کورد لە عێراقدا بەرتەسك و بەرتەسکتر نەبێتەوە. پارێزگاری دیالەکە جدییەتێك لە لایەنی کوردەکانەوە بەدیناکات دێت و لەو پەڕی سووکایەتییەوە داوای دەڤەری خانەقین و گەڕانەوەی عەرەبەکان دەکات. بەم کەمتەرخەمییەی سەرکردایەتی سیاسی کوردەوە ئەبێ چاوەڕوانی زۆر شتی لەو چەشنە بین تەنانەت لە دەستدانی کەرکوك وردە وردە پاشەکێشی کردن لە دەستکەوتەکانی راپەڕینە. بە لە بەر چاوگرتنی ئەو دوو خاڵەی کە لە سەرەوە باسیان لە سەر کرا (واتە حەساسیەتێك کە لەو دیوی هەرێمی کوردستانەوە لە سەر کەرکوك پەیدا بووە و لاواز بوونی گوتاری کوردی بەرامبەر بە مەسەلەی کەرکوك) بۆ قەرەبو کردنەوەی ئەو کەمتەرخەمی و هەڵەیانەی تا ئێستە کراون ئەتوانین ئەم رێکارانە بگرینە بەر:

١-بەشداری نەکردن لە سەرژمێری و هەڵبژاردندا، خۆپیشاندان و مانگرتن و... تاکو حکومەتی عێراقی کێشەی کەرکوك وەکو شارێکی ١٠٠٪ کوردی و لە نێو سنووری حکومەتی فیدرالی کوردستاندا بە شێوەی رەسمی چارەسەر بکات.

٢- ئەگەر بڕو بیانوو و یەکگرتنی ئەو دوو ئیدارە! با لانی کەم لێژنەیەکی هاوبەش بۆ کاروباری کەرکوك دابنرێت و بە یەك گوتار و یەك هەڵوێستەوە لە کەرکوکدا کار بکرێت.

٣- بە هەر نرخێك (تکا، پارە، گوشار، زەبرو زەنگ) سەرجەم ئاوارەکان و لە سەرووی هەموویانەوە ئەو کەرکوکیانەی کە پلە و پایەی بەرزی حکومی و حیزبیان هەیە (ئەگەر بە شێو کاتیش بووە) بگەڕێندرێنەوە تا هەم لە هاوکێشەکانی ئەوێدا کاریگەر بن و هەم دڵگەرمییەك بن بۆ خەڵکەکە.

٤- ئەو گوتارە یەکگرتوە کوردیە بە کۆبوونەوە و گوشار خستنە سەر دام و دەزگاکانی راگەیاندن تاکو حکومەتی عێراقی ناچار بکات بە دابینکردنی ماڵ و حاڵیان لە ناوچە عەرەبنشینەکاندا، عەرەبەهاوردەکان بگەڕێنەوە.

٦- دەسەلاتی کوردی لە باری سیاسی- ئابووری و ئاسایشەوە پشتوانی لەو ئاوارانەی ئەگەڕێنەوە بۆ کەرکوك بکات لە بەرامبەر هەڕەشەی تورکمان و عەرەبەکانی ئەوێوە و ئیمکانی ئەوەشیان بۆ بڕەخسێنێ تا بە دامەزراندنی رۆژنامە و تەلەفزیۆن کۆڕ و کۆمەڵی جۆربەجۆری مەدەنی و روناکبیری لە بواری کۆمەلایەتییەوە چالاکی بکەن و بەرەبەرە شوناسێکی کوردی بدرێتەوە بە کەرکوك.

٧- کوردەکانی ناو ئەنجومەنی شارەوانی و دایەرە جۆربەجۆرەکانی ناو شار و هێزی پۆلیسی کەرکوك (کە زۆربەیان بە چەشنی خۆ بەخش و بێ هیچ چاوەڕوانی و موچە و بەراتێك کاردەکەن) زۆرتر پشتیوانیان لێ بکرێت و رێژەیان زیاتر بێت.

لە حاڵی حازردا وەکو راستی‌یەك دوو پارتی ناوداری کوردستان بەرپرس و دەورگێڕی، چارەسەر کردنی کێشە و گرفتە سیاسی‌یەکانی کوردستانن و پێویست دەکات کە بە روونی هەڵوێستیان لە سەر کەرکوك بە ئاشکرایی رابگەینن، گەر بێتو لەم بینەدا کەمتەرخەمی یان هەڵەیەك بکرێت بێگومان ئەمان ئەبێ وڵامدەری نەوەکانی داهاتوو بن. لەمانە گرنگتر بۆ ئەو مەبەستە واتا هەڵوێست گرتنی روون، پشتیوانی و پاڵپشتی کردن بیروڕای گشتی جەماوەری کوردستانیە سەبارەت بە چارەسەر کردنی گرفتەکانی کەرکوك ئەمە بە راستی گەورەترین هێز و ورەیە بۆ شەرعیەت دان بە هەر چەشنە کردەوەیەك لە ئاست بەرژەوەندی خەڵکی‌دا، بگرە ئەم کردەوەیەوە توند و تیژیش بێت. چونکو ناچارین، ناچار کە کەرکوك بە دەس بێنینەوە بابەتێکی دیکە ئەمەیە کە تەواو خەڵکی عێراق دەزانن و ئاگادارن چی لە کەرکوکدا قەوماوە، چلۆن ئاسەواری ژیانی کوردان لەو ناوچە بە توند رەوانەترین کردەوەی نامرۆڤانە لە ناو چووە. زەینی مێژویی عەرەبی بیاوان گەردی عێراق کە لە سای سەدام لە کەرکوك بوونە شارنشین هێشتا ئاە و نزاکانی بێتاوانانی کەرکوکی لە یاد ماوە و فەرامۆشی نەکردووە. بە پێی مێژوو هەڵوێستی توند گرتن لە عێراق، بۆ بەدەس‌هێنانی بەرژەوەندی زیاتر هەمیشە لە ئارادا بووە، نمونەکەشی سەدرو برا موسڵمانەکانی بووە، بە هەرحاڵ ئەو دوو ئیدارەیە ئەبێ پرۆسەی گەڕاندنەوەی کوردانی کۆچە پێکردوو بە پشتیوانی ماڵی و نیزامی و مەعنەویەوە دەست پێبکەن و بێگومان ئامریکا چاوەڕوانی ئاوەها کارێکە لە لایەن ئەو دوو پارتەوە هەرچەند بە ئاشکرایی باسی ناکات بەڵام ئەبێ خۆمان ئەمە هەست پێبکەین.

جەمشید بەهرامی سەبارەت بەوەی کە ئەو دوو پارتە چلۆن ئەم قۆناخە ناسکە بە سەروەری تۆمار بکەن ئەڵێت:
«ئیدی بەسە دوو ئیدارەیی بادڵمان نەوەستێ. کریس‌کوچێرا وتەنی، گەورەترین چارەڕەشی گەلی کورد کە تا ئێستا بەو مافە رەوایانەی خۆی نەگەیشتوە، شتێك نەبوە لەوەی تا ئێستا نەیتوانیوە لە مێژوی خۆی عیبرەت بگرێت واتە هەڵەگانی دوا لە دوای یەك دووپات بوەتەوە. مێژوی کوردستان پڕە لە هەڵەی رەنگاوڕەنگ و زۆرجاریش هەڵەکان دووپات بونەتەوە، یەکێك لە گەورەترین هەڵەکانی ئەو ئیدارەیە کە دەیبینین لەم قوناخە کە بێ کەرکوکی بۆ کوردستان واتە نەبوونی کوردستان و کەرکوکیش کە بە دڵی کوردستان ناسراوە بەردەوام بوونی ژیان لە کوردستان بێ کەرکوك نایە ناس کردن کە وایە ئەبێت بە دڵ و گیان بپارێزرێت ئەمەش بێ یەکگرتویی و یەك دەنگی هیچ مانایەکی نیە »

لەم قۆناخەدا ئەم قورساییە ئەکەوێتە سەرشانی حیزبەکان و بە تایبەت پارتی و یەکێتی و هەروەها سکرتاریەتی دوو حیزب کە مام جەلال و کاك مەسعوودە. پارتی و یەکێتی ئەگەر پێداگری لە سەر داخوازەکانی گەلی کوردستان وەك سەرۆکانی گەلی کوردستان بکەن ئەبێ ئەم خالآنەی خوارەوە لە بەرچاو بگرن.

١- لابردنی دوو ئیدارەیی

٢- بڕوا و دڵخۆش نەکردن بەرەگەزی عەرەب (چونکو بە درێژایی مێژو تا ئێستا لە سەر نەمانی گەلی کورد بە تەواو ماناوە تێکوشیون)

٣- هەوڵدان بۆ سڕینەوەی تاپۆی شوومی تیرۆریستەکان لە کوردستان و بە تایبەت کەرکوك

٤- هەوڵدان بۆ باشکردنی پێوەندییەکان لەگەڵ ولآتە دراوسێکاندا بۆ بە رەسمی ناساندنی داخوازییەکانی گەلی کورد

٥- برایەتی، برایەتی، برایەتی

راستە کەرکوك دڵی کوردستانە، ملکی کوردانە و بە درێژایی تەمەنی مرۆڤایەتی زوڵمی دەرهەق کراوە، ئەمە لایەنێکی مەسەلەکەیە و ئەو دیویتری بانگەشەی بەرامبەرەکانمانە سەبارەت بەو شوێنە، ئایا ئەوانیش دەزانن کەرکوك بەدڕندانەترین شێوە کەوتە بەر هێرشی نامرۆڤانە؟ بەڵێ دەزانن، بەلآم گرنگ نیە بۆیان کە کورد لە کەرکوکدا چی بەسەر هات و چلۆن قەلآچۆ کران. گرنگە بۆ ئەوان، نەوت و لایەنی ئابوورییەکەیەتی و بەس، لە حالێکدا لە باری مێژویی، سیاسی، کۆمەلآیەتی و ئینسانی و فەرهەنگی یەوە، ئەوان هەقی هیچ جورە بانگەشە و بیروڕا دەربڕینێکیان بۆ نیە ئەبێ، ئەم مەسەلەیە بە زووترین کات یەك لا بکرێتەوە.